

Journal of Human Rights and Peace Studies

journal homepage: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HRPS/index>

BOOK REVIEW/ ปรีทัศน์หนังสือ

Peace Dialogue Process for Thailand's Southern Border Provinces: The Challenges of Ideological Struggle by Peaceful Means from Practitioner' Perspectives (during 2015 – 2018)

Sitthi Trakulwong (2019), Bangkok: Magic and Pixel Work Studio, 109 pp.

กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จขต.: ความท้าทายของการต่อสู้ทางความคิดตามแนวทางสันติวิธีในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานจริง (ห้วงปี 2558-2561)

สิทธิ ตระกุลวงศ์, (2562), กรุงเทพฯ: เมจิก แอนด์ พิกเซลเวิร์คส์ สตูดิโอ. 109 หน้า.

Rohanee Juenara/ รอฮานี จีอนารา¹

Deep South Watch/ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Email: roohnee.2525@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received: 2 Nov 2019

Revised: 18 Dec 2019

Accepted: 22 Dec 2019

Keywords:

Peace Process

Peace Dialogue

Challenges

Party A

This article is a book review on *Peace dialogue process for Thailand's Southern Border Provinces: The challenges of ideological struggle by peaceful means from practitioner' perspectives (during 2015 – 2018)* written by Lt. Sitthi Trakulwong, the former secretary of the Peace Dialogue Panel. This book is written from direct experience of the author who not only describes the working process but also analyzes the challenges of peace dialogue process in the southern border provinces of Thailand in order to be key lessons learned in resolving southern Thailand conflict for his successors in peace dialogue panel and people who are interested in this issue to use as a reference. It is considered as the first publication on peace dialogue process publicized to the general public. Thus, this book can be suitable for

¹ Rohanee Juenara is a researcher at Deep South Watch, Prince Songkhla University, Pattani Campus.

those who are interested in and study the processes and results of peace dialogue as well as solutions in the past and its upcoming challenges as the essential baseline data.

บทคัดย่อ

คำสำคัญ:

กระบวนการสันติภาพ

การพูดคุยเพื่อสันติภาพ

ความท้าทาย

ปาร์ตี้-เอ

บทความปริทัศน์หนังสือ เรื่อง *กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จชต.: ความท้าทายของการต่อสู้ทางความคิดตามแนวทางสันติวิธีในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานจริง (ห้วงปี 2558—2561)* ของผู้เขียน สิทธิ ตระกูลวงศ์ ถือเป็นหนังสือที่มาจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ซึ่งไม่เพียงบอกเล่าถึงกระบวนการทำงาน หากยังได้วิเคราะห์ความท้าทายของกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพในชายแดนใต้ของไทยเพื่อเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับกระบวนการแก้ไขปัญหาชายแดนใต้ให้กับผู้ที่มาสานงานต่อได้ศึกษา และผู้ที่สนใจได้ใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำคัญ และนับเป็นงานชิ้นแรกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยที่ได้รับการบันทึกและเผยแพร่เพื่อให้สาธารณะได้รับรู้ งานชิ้นนี้จึงเหมาะกับผู้ที่สนใจกระบวนการและผลการพูดคุยที่ผ่านมา แนวทางการแก้ไขปัญหที่ผ่านไปแล้ว และความท้าทายที่รออยู่เบื้องหน้าได้หยิบมาศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต้องอ่าน

บทนำ

หนังสือเรื่อง *กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข จชต.: ความท้าทายของการต่อสู้ทางความคิดตามแนวทางสันติวิธีในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานจริง (ห้วงปี 2558-2561)*. เขียนโดย พลตรีสิทธิ ตระกูลวงศ์ อดีตเลขานุการคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขชายแดนใต้ คณะที่มีพลเอกอักษรา เกิดผล เป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งคณะนี้ปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างวันที่ 9 ตุลาคม 2557 ถึง 15 ตุลาคม 2561

สำหรับประวัติส่วนตัวของผู้เขียนที่ระบุไว้ คือ มีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ภาคใต้ตั้งแต่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร. รุ่นที่ 38) ปี พ.ศ. 2534 โดยตั้งใจมาปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคใต้ เมื่อได้ทำงานจนเข้าใจสถานการณ์บางส่วนแล้ว พลตรีสิทธิ จึงตัดสินใจไปทำงานส่วนกลางเพื่อเข้าใจโครงสร้างของกองทัพ

ที่มาที่ไปของการเขียนหนังสือ พลตรีสิทธิ ผู้เขียนเคยเปรยด้วยวาจาในงานเปิดตัวหนังสือเล่มดังกล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2562 ว่า “ถ้าเราได้รับการกิจอะไร

แล้วก็ต้องทำให้สำเร็จ หากไม่ได้ก็เหมือนต้อง “พลีชีพ” หรือที่รู้จักกันว่า “ฮาราคิริ”² ด้วยดาบคะตะนะ³ ซึ่งเขาขยายความว่า ดาบคะตะนะ เป็นดาบที่นักรบญี่ปุ่น หรือ “ซามูไร” ใช้ และมีธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมา ธรรมเนียมหนึ่งคือ การรักษาเกียรติยศของซามูไรที่ทำงานอย่างเต็มที่แล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ซามูไรจะใช้ดาบคะตะนะ คว้านท้องตัวเองตายเพื่อรักษาเกียรติยศของการเป็นซามูไรไว้ ฉะนั้นแล้วการรับหน้าที่ของเขาในฐานะที่เป็นคนทำงานคนหนึ่งในคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขชายแดนใต้ ซึ่งเขาประเมินว่าเขาทำงานไม่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งสิ่งที่เขาบันทึกในหนังสือนั้นมีบางประเด็นที่ไปกระทบกับทัศนคติของบางหน่วยงานด้วย อย่างไรก็ตาม เขาคิดว่ามีความจำเป็นที่จะต้องบันทึก เพื่อเป็นหลักฐาน และเป็นการทบทวนการทำงานไปด้วยว่าระหว่างที่รับหน้าที่อยู่นั้น มีเงื่อนไขอะไรและอย่างไรบ้างที่ส่งผลต่อการทำงานที่เขา มองว่าเป็นเงื่อนไขของความล้มเหลวและความสำเร็จบ้าง และเพราะเหตุใดบ้างที่จะส่งผลกระทบต่อและทำให้กระบวนการสันติสุขไปต่อไม่ได้

หนังสือเล่มนี้มีขนาดพอดีไม่หนาไม่บางเกินไปนัก ออกแบบให้ดูทันสมัยน่าอ่าน จนผู้เขียนลืมไปเลยว่าเจ้าของหนังสือเล่มนี้เป็นนายทหารซึ่งปกติจะคุ้นเคยแต่กับการเขียนและรูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการ ทว่าเล่มนี้แตกต่างไป ขณะที่เนื้อหาข้างในอัดแน่นด้วยภาพและข้อมูลที่นำตื่นตาตื่นใจ เนื้อหาภายในเล่มแบ่งออกเป็น 6 บทประกอบด้วย

บทที่ 1 กระตุกเม็ดแรก บทนี้เป็นการเล่าถึงขั้นตอนแรกของการทำงาน ทีมเริ่มศึกษาเกี่ยวกับการพูดคุยหรือการเจรจาในอดีตที่ผ่านมาว่า มีตัวละครเป็นกลุ่มไหนบ้าง มีที่มาที่ไปอย่างไร มีเป้าหมายอะไรบ้างซึ่งภาระงานนี้ค่อนข้างยากเนื่องจากไม่ค่อยมีหลักฐานเอกสารบันทึกไว้ โดยเบื้องต้นพบว่า มีขบวนการทั้งหมด 6 กลุ่ม เมื่อมีข้อมูลเบื้องต้นนี้แล้ว จึงนำข้อมูลเหล่านี้ไปพูดคุยกับผู้อำนวยความสะดวก คือ ประเทศมาเลเซียว่า ทั้ง 6 กลุ่มมีอยู่ในมาเลเซียหรือไม่ หลังจากนั้นทางนายกรัฐมนตรียังมีคำสั่งให้ทั้ง 6 กลุ่มรวมตัวกันเพื่อให้การพูดคุยเป็นที่เข้าใจตรงกันทุกกลุ่มในคราวเดียว

บทที่ 2 ตัวตนของขบวนการ ผู้เขียนแสดงให้เห็นอุปสรรคความท้าทายของกระบวนการพูดคุย ประการสำคัญคือ แม้ว่าทีมพูดคุยฯ จะมีรายชื่อกลุ่มองค์กรต่าง ๆ อยู่ในบัญชีแล้วก็ตาม แต่ไม่อาจล่วงรู้ว่ององค์กรต่าง ๆ เหล่านั้น มีโครงสร้างอย่างไรบ้าง เนื่องจากข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นข้อมูลทุติยภูมิ กล่าวคือ เป็นเพียงการให้ข้อมูลชดทอดกันมา (หน้า 17) กระนั้น คณะทำงานพูดคุยฯ ก็ถือว่าเป็นข้อมูลสมมติฐานเพื่อที่จะได้ซึ่งข้อมูลเชิงลึกในเรื่องโครงสร้างขององค์กรลับ หรือขบวนการใต้ดินในอนาคต

² ‘เซ็ปปุกุ’ (หรือเป็นที่รู้จักกันในวงกว้างสำหรับชาวต่างชาติว่า ‘ฮาราคิริ’) คือ พิธีกรรมการจบชีวิตที่มีเกียรติสูงสุดโดยการคว้านท้อง พิธีนี้ทำกันเฉพาะในหมู่ของซามูไรเท่านั้น เนื่องจากพิธีการจบชีวิตนี้ทำให้พวกเขาสามารถกู้เกียรติยศศักดิ์ศรีคืนแก่คนในตระกูลของตนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยวิธีการของการทำเซ็ปปุกุนั้น ไม่ถือว่าเป็นการฆ่าตัวตาย แต่เป็นเพียงการทำให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรงต่อตัวเองเท่านั้น (JapanInfo, 2556)

³ เป็นอาวุธประจำกายของนักรบโบราณในญี่ปุ่น

การพูดคุยในขั้นต้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2558 ณ ประเทศมาเลเซีย ถือเป็น การเริ่มต้นทำความรู้จักกันของทั้งสองฝ่ายแต่ยังเป็นการพบกันแบบไม่เป็นทางการและยังปิดลับอยู่ (หน้า 18) โดยผ่านการประสานงานของผู้อำนวยการความสะดวก ในทัศนะของผู้เขียนถือว่าการพบกันครั้งประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่การพบปะครั้งต่อ ๆ มาที่สำคัญ (หน้า 19)

บทที่ 3 ทัศนคติและจุดยืน ผู้เขียนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจะเริ่มต้นพูดคุยกันระหว่างคู่ขัดแย้งว่าเนื่องจากทั้งสองฝ่ายเป็นคู่ขัดแย้งและผ่านการสู้รบมาก่อน ดังนั้นแล้ว เวทีครั้งแรกจึงเป็นการแสดงจุดยืนและทัศนคติของแต่ละฝ่ายโดยผู้เห็นต่างจากรัฐกล่าวถึงสาเหตุที่มีการต่อสู้มาจากประวัติศาสตร์ในอดีตที่เชื่อว่าประชาชนถูกกระทำหรือถูกปกครองที่ไม่เป็นธรรม ในขณะที่ไทยได้แจ้งให้ทราบถึงนโยบาย และคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุย ผู้เขียนแสดงให้เห็นความท้าทายของการพบปะพูดคุยกันระหว่างคู่ขัดแย้งที่ต่างฝ่ายต่างก็มีอารมณ์ความรู้สึกโกรธแค้น และต่างก็ตระหนักถึงจุดยืนที่แต่ละฝ่ายต้องยึดถือ กระนั้นก็ตระหนักว่าการสู้รบกันไปไม่น่าจะนำไปสู่ทางออกที่เป็นสันติภาพได้ ดังคำกล่าวของหัวหน้าคณะพูดคุย MARA Patani ว่า “ประชาชนปาตานีและชาวมาลาญ ล้วนเห็นด้วยกับการสร้างสันติภาพ หากรัฐบาลไทยพร้อมพูดคุยกับเรา” (หน้า 29) ขณะที่หัวหน้าคณะพูดคุยฝ่ายไทย ก็กล่าวว่า “จากบทเรียนที่ผ่านมาทำให้เราว่าการใช้ความรุนแรงไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ นอกจากได้รับความรุนแรงที่มากขึ้นกว่าเดิม” (หน้า 29) กระนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างก็ยังมีข้อกลางแคลงสงสัยต่อกัน โดยฝ่ายผู้เห็นต่างสงสัยในประเด็นความจริงใจ ความต่อเนื่อง และอำนาจหน้าที่ของคณะพูดคุยฯ ส่วนฝ่ายไทยสงสัยถึงการเป็นตัวแทนของฝ่ายขบวนการ

บทที่ 4 การสร้างความไว้วางใจ กล่าวถึงการสร้างความไว้วางใจระหว่างคู่สนทนาบนโต๊ะพูดคุยที่ผู้เขียนสะท้อนว่า เมื่อต่างมีความไม่ไว้วางใจจึงต้องมีเครื่องมือในการสร้างความไว้วางใจระหว่างทั้งสองฝ่ายเพื่อยืนยันความจริงใจของภาครัฐ และเป็นที่มาของการทำข้อตกลง TOR (TOR คือเอกสารว่าด้วยการดำเนินการด้านธุรการในระหว่างการประชุมว่าจะมีใครบ้าง จำนวนผู้ที่มาประชุม บทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และการรักษาความปลอดภัยของทั้งสองฝ่าย) (หน้า 29) ผู้เขียนยังให้ข้อสังเกตว่าในช่วงเวลาดังกล่าว “ข้อท้าทายในช่วงนี้คือ ต่างต้องการให้คุณค่าของถ้อยคำที่แต่ละฝ่ายต้องกาให้ปรากฏอยู่ใน เอกสาร TOR ก่อนการลงนามฝ่ายไทยก็กังวลการใช้คำต่าง ๆ เช่น คำว่าสถานการณ์ ความขัดแย้ง โดยกลัวว่าจะถูกโยกให้เข้าองค์ประกอบของความขัดแย้งด้วยอาวุธ ซึ่งเป็นช่องทางที่ให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซงและสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน ดังนั้นรัฐไม่ยอมลงนามในเอกสาร TOR เพราะไม่ไว้วางใจ เกรงว่าการลงนามดังกล่าวนี้จะมีผลทำให้เป็นพันธสัญญาผูกพัน และยกระดับฐานะของฝ่ายเห็นต่างเป็นคู่เจรจาทำให้ฝ่ายมาราปาตานีกล่าวน้อยใจว่า “ฝ่ายไทยมีก้อนหินเต็มกระเป๋าแล้ว แต่ฝ่ายเขายังไม่มีอะไร” แต่สุดท้ายต่าง

ได้เห็นชอบในที่สุดเพราะมีจุดร่วมคือ ทุกคนต้องการให้การพูดคุยไปต่อได้ โดยผ่านกลไกการทำงานของ คณะทำงานฝ่ายเทคนิค (หน้า 30-31)

บทที่ 5 พื้นที่ปลอดภัย Safety Zone ภายหลังจากที่ได้ข้อยุติของ TOR ก็มีการยกประเด็นว่าจะมีการพูดคุยครั้งต่อไป ซึ่งประเด็นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยเป็นประเด็นร่วมบวกกับมีข้อเสนอของวาระผู้หญิงชายแดนใต้ PAOW การทำพื้นที่ปลอดภัยเริ่มจากการให้เห็นชอบในการกำหนดพื้นที่ปลอดภัยในรูปแบบของพื้นที่ตั้งแต่หมู่บ้านจนถึงอำเภอ และให้ดำเนินการ 3 เรื่อง คือ การรักษาความปลอดภัย การพัฒนา และการอำนวยความสะดวก ในขั้นตอนนี้มีการประชุมกับนักวิชาการและภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยมีการจัดทำ Safety House เป็นสำนักงานคณะกรรมการอิสลามจังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่อำนวยความสะดวก และดำเนินการพันโทให้กับผู้ต้องขังคดีความมั่นคง 3 ราย แต่สุดท้ายการทำพื้นที่ปลอดภัยไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดเนื่องจากปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของมาเลเซียและฝ่ายไทยได้เปลี่ยนคณะพูดคุย

บทที่ 6 ผลลัพธ์ ขกกล่าวถึงบทสุดท้ายเพราะมีความน่าสนใจซึ่งพลตรีสิทธิได้กล่าวถึงความท้าทายและอุปสรรคสำคัญในกระบวนการพูดคุยสันติภาพ/สันติสุข เช่น 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการพูดคุยว่าจะเป็นเครื่องมือที่จะยุติสภาพปัญหาได้จริง 2) มีบางส่วนเชื่อว่าการพูดคุยจะนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อว่าการพูดคุยสันติภาพจะนำไปสู่การยกระดับของฝ่ายเห็นต่างและส่งผลให้ต่างชาติยอมรับว่าเป็นคู่เจรจากับรัฐบาลไทย และไม่เชื่อมั่นในหลักการเรื่องอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐ 4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกรงว่า การพูดคุยจะกลายเป็นฝ่ายเพเลียงพลังในการพูดคุยจนไปสู่การแบ่งแยกดินแดน 5) ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพูดคุยขาดจินตนาการและขาดความรับผิดชอบต่อกระบวนการพูดคุย ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจยอมรับในเรื่องที่อาจทำให้เกิดปัญหาต่อสภาพของตนเอง ทำให้เป็นการทำงานรับผิดชอบเป็นครั้งคราว โดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายในการพูดคุย 6) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยไม่ไว้วางใจมองว่าฝ่ายผู้เห็นต่างไม่ต้องการยุติความรุนแรงจริงทำให้ใช้วิธีเล่ห์เหลี่ยมเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ ทำให้ไม่เปิดใจรับฟังและไม่คำนึงความต้องการของอีกฝ่าย 7) นักสื่อสารมวลชนที่ไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการพูดคุยมักสร้างข่าวเชื่อมโยงกับสถานการณ์ความรุนแรงต่าง ๆ ว่าเกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุย ทั้งที่มีการคลี่คลายแล้ว ส่งผลให้ประชาชนไม่เชื่อมั่นตามไปด้วย 8) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจกระบวนการพูดคุยฯ ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่หนุนเสริมกระบวนการสันติภาพตาม (หน้า 56-58) ในส่วนภาคผนวกของหนังสือ พลตรีสิทธิ ยังได้เขียนสรุปใหม่ไลน์การทำงานตั้งแต่ปี 2558-2561 เป็นกราฟฟิก ทำให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาชายแดนใต้ควรอ่าน โดยเฉพาะคนที่มีอำนาจในการตัดสินใจ รวมไปถึงคนที่ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการพูดคุย หรือแม้แต่นคนไม่มีส่วนร่วมโดยตรงก็มีความจำเป็นที่จะอ่านหนังสือ

เล่มนี้เพื่อให้เข้าใจกระบวนการสันติภาพที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดีเนื่องจากหนังสือเล่มนี้ถือเป็นประวัติศาสตร์สำคัญของกระบวนการพูดคุยสันติภาพในชายแดนใต้เพราะที่ผ่านมาฝ่ายรัฐหรือฝ่ายใดก็ตามไม่มีการจัดบันทึกหรือสื่อสารกับประชาชนชาวไทยมากนัก ดังนั้นเมื่อมีหนังสือเล่มนี้ต่างก็เรียกร้องให้แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพูดคุยสันติภาพที่ผ่านมาและกำลังดำเนินการได้เล่าเรื่องราว ความเป็นไปเกี่ยวกับกระบวนการพูดคุยเพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้ศึกษาและเรียนรู้และเป็นวิทยปัญญาในการหนุนเสริมต่อกระบวนการสันติภาพในอนาคตต่อไปได้ นอกจากนี้ ยังมีหนังสืออีกเล่มที่ออกมาก่อนหน้านี้แต่เป็นหนังสือที่ดูราวจะส่งต่อชุดความรู้เรื่องกระบวนการพูดคุยได้อย่างแนบเนียน คือ หนังสือเรื่อง “สันติสนทนา: เส้นทางเผชิญความรุนแรงชายแดนใต้ 2534 -2554 โดย คณะทำงานยุทธศาสตร์สันติวิธี (2561)

เอกสารอ้างอิง

คณะยุทธศาสตร์สันติวิธี. (2561). *สันติสนทนา: เส้นทางเผชิญความรุนแรงชายแดนใต้, 2534 -2554.*

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

“เซ็ปป์กู (ฮาราคีรี): การจบชีวิตอย่างสมเกียรติของนักรบชามุไร”. สืบค้นวันที่ 9 ธันวาคม 2562 จาก

<https://jpninfo.com/thai/2613>